

سفیران امام زمان (عج) (نواب اربعه)

<"xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

پرسش: وکلا و سفیران امام زمان علیه السلام (نواب اربعه) چه کسانی بودند و چه وظایفی داشتند؟

پاسخ:

امام مهدی (علیه السلام) در غیبت صغری، چهار نفر را به شیعیان معرفی فرمودند؛ این چهار نفر، بین شیعیان به نام‌هایی؛ همچون: «نواب خاص امام زمان» (عجل الله تعالی فرجه شریف)، «سفرای حضرت»، «وکلاي خاص»، «نواب اربعه» و «سفرای اربعه» معروفند. آنان خود از اصحاب امامان پیشین و از عالمان بزرگ و پارسای شیعه بودند. (1) که اسامیشان عبارت است از:

1. ابو عمرو، عثمان بن سعید عمری

وی نخستین نائب حضرت است و نزد شیعیان مقام والایی دارد. او به عمروی معروف است زیرا جدّ مادرش «عمروی» بود. (2) شغل او در ظاهر، روغن فروشی بود تا دشمنان، به اسراری که بین او و امام (علیه السلام) وجود داشت آگاهی نیابند.

ابو عمرو، اموالی را که شیعیان برای امام می‌فرستادند در ظرف‌های روغن مخفی می‌کرد و نزد امام عسکری (علیه السلام) می‌آورد، زیرا او علاوه بر وکالت امام زمان (علیه السلام)، وکیل امام عسکری (علیه السلام) نیز بود و مدتی هم به خدمت‌گذاری و وکالت امام هادی (علیه السلام) مفتخر بود؛ پس عثمان بن سعید از دوران جوانی در خاندان عصمت و طهارت، افتخار خدمت‌گذاری داشت.

امام عسکری (علیه السلام) در وصف او فرموده‌اند: ابو عمرو، ثقه، امین و مورد اعتماد من است همان‌گونه که مورد اعتماد گذشتگانم بود. هر آنچه برای شما نقل می‌کند از جانب من است و آنچه را به شما می‌رساند از ناحیه من است. (3)

عثمان بن سعید بعد از رحلت امام عسکری (علیه السلام) آن حضرت را غسل داد و کفن کرد. و حضرت مهدی (علیه السلام) او را بر وکالت و نیابت خود ابقا و این نیابت را به گروهی از شیعیان اعلام کرد. عثمان بن سعید بین امام عصر (علیه السلام) و مردم در غیبت صغری واسطه شد. و گاهی توقیعات و نامه‌های حضرت را به مردم ابلاغ می‌کرد. پس از رحلت او، فرزندش محمد، وکیل حضرت حجّت (علیه السلام) شد.

2. دومین سفیر حضرت مهدی (علیه السلام) محمد بن عثمان بن سعید عمروی است

وی نیز همانند پدر بزرگوار خود، از بزرگان شیعه به شمار می‌آید و موقعیت اجتماعی، تقوا و عدالت او، اعتماد امام و مردم را به خود جلب کرده بود تا آنجا که حضرت مهدی (علیه السلام) به او فرمودند: «**لم یزل ثقتنا فی حیاة الابرار رضی الله عنه**»؛ (4) تو همیشه در زمان حیات پدرت مورد وثوق و اعتماد ما بودی. شخصی از محمد پرسید: آیا خود حضرت مهدی (علیه السلام) را دیده‌ای؟ فرمود: بلی! آخرین باری که حضرت را زیارت کردم کنار کعبه بود که می‌فرمود: «**اللهم أنجز لی ما وعدتني**»؛ خدایا وعده ظهورم را محقق فرما! و حضرت را در کنار مستجار کعبه دیدم که به پرده کعبه چسبیده بود و می‌فرمود: «**اللهم انتقم لی من أعدائك**»؛ خدایا انتقام مرا از دشمنانم بستان! او حدود پنجاه سال نیابت و وکالت حضرت مهدی (علیه السلام) را بر عهده داشت و به خوبی انجام وظیفه کرد و توانست با مدعیان دروغین نیابت مبارزه و به امور مردم رسیدگی کند و توقیعات حضرت را به مردم برساند. تا آن‌که در جمادی الاولی سال (304 یا 305 هـ ق) به رحمت ایزدی پیوست.

3. سومین سفیر حضرت حجّت (علیه السلام) شیخ جلیل القدر ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی است

او از اصحاب امام عسکری (علیه السلام) به شمار می‌آید که در آخر ماه جمادی الاولی سال (305 هـ ق) نیابت امام مهدی (علیه السلام) را به عهده گرفت. حسین بن روح میان شیعیان بغداد، موقعیت اجتماعی خوبی داشت. آن گونه که سفیر دوم درباره‌اش گفته بود: او قائم مقام من و سفیر بین شما و امام زمان (علیه السلام) است.

او وکیل، ثقه و امین است؛ پس در امورتان به او مراجعه و در امور مهم به او اعتماد کنید! زیرا من امر شده‌ام تا این مطلب را به شما برسانم. (5) وی مدت 21 سال سفارت حضرت صاحب (علیه السلام) را بر عهده داشت و آن حضرت در نخستین نامه‌اش به او، درود فراوانی تقدیمش کرد. (6) حسین بن روح در هجدهم شعبان سال (326 هـ ق) رحلت کرد.

4. چهارمین سفیر حضرت مهدی (علیه السلام) ابوالحسن علی بن محمد سمري است

وی بنابر دستور امام زمان (علیه السلام) و وصیت حسین بن روح نوبختی نیابت خاص به او منتقل شد و مدت سه سال وکیل خاص آن حضرت بود اما به لحاظ اوضاع سیاسی خاص، شرایط زمان و کوتاه بودن دوران سفارت، فعالیت عمده‌ای نداشت یا شاید کارهای او از باب تقیه و احتیاط، برای آیندگان نقل نشده است! چند روز پیش از رحلت او، آخرین توقیع حضرت ولی عصر (علیه السلام) صادر شد و آن حضرت به او اعلام فرمود: «تا شش روز دیگر مرگ تو فرا خواهد رسید؛ امورت را آماده کن! و مهیا باش! و شخصی را هم به عنوان جانشین خود تعیین نکن! چون زمان غیبت دوم (کبری) فرا رسیده است». (7)

وظایف نواب اربعه

1. زدودن شک و حیرت مردم درباره وجود حضرت مهدی (علیه السلام)
  2. مهم‌ترین وظیفه نواب چهارگانه به ویژه نخستین آنان، این بود که به شیعیان وجود آن حضرت را ثابت کنند و به آنان بگویند که امام عسکری (علیه السلام) فرزندی به نام مهدی دارد. او، امام است و اینان وکیل اویند.
  3. مبارزه با غلات و مدعیان دروغین مهدویت و بابیت
  4. پاسخ‌گویی به شبهات و پرسش‌های فقهی و اعتقادی
  5. سازمان‌دهی و سرپرستی سازمان وکالت؛ یعنی نائبان خاص، در هر منطقه‌ای شخصی را وکیل خود کرده بودند تا آنان به امور مردم رسیدگی کنند. از این‌رو نواب اربعه، سازمان وکالت را نیز سرپرستی و رهبری می‌کردند.
  6. مبارزه با وکلای دروغین و مدعیان وکالت
  7. حفظ امام مهدی (علیه السلام)، از راه پنهان داشتن نام و مکان حضرت
  8. آماده‌سازی مردم برای پذیرفتن غیبت کبری
  9. دریافت و توزیع اموال متعلق به امام مهدی (علیه السلام)
- گفتنی است نیابت خاص حضرت، شرایط ویژه‌ای داشت که در هر کسی یافت نمی‌شد. برخی از این شروط عبارتند از:

1. فهم و درایت بالا نسبت به دیگران
2. حساس نبودن حکومت‌های زمان نسبت به نایب
3. صبر و استقامت ویژه در انجام مأموریت
4. رازداری و حفظ اسرار امام و رعایت اصل تقیه.

پاورقی و منابع:

1. مؤلفان پور سید آقایی، جباری عاشوری، حکیم، تاریخ عصر غیبت (نگاهی تحلیلی به عصر غیبت امام دوازدهم، ص 285، انتشارات حضور.
2. شیخ طوسی، الغیبة، ص 214، و تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (علیه السلام)، دکتر جاسم حسین، ص 141.
3. علامه محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، ج 51، ص 334.
4. همان، ص 349.
5. شیخ طوسی، الغیبة، ص 371.
6. همان، ص 372.
7. علامه محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، ج 51، ص 361، الناشر مؤسسة الوفاء، بیروت، الطبعة الثانية، 1403 هـ (ق)، و کمال الدین و تمام النعمة، شیخ صدوق، ج 2، ص 516 و الغیبة، شیخ طوسی، ص 442-443.